

VISSZA VAN-E ÁLLÍTVÁ
NEGYVENNYOLC?

TEKINTETTEL
KOSSUTH LAJOS
NÉMELY NYILATKOZATAIRA.

AZ OKULNI AKARÓK FIGYELMÉBE

AJÁNlja

CORVIN.

Quousque tandem . . . ?
CIC. Catilina ellen.

PEST, 1869.
KIADJA RÁTH MÓR.

UTASÍTÓ.

Az 1848-ki Törvénykönyv cikkei.

Fejezet.		Lap
I.	Dicsőült József nádor emléke törvénybe iktattatik II.	5
II.	Fenséges cs. kir. ausztriai főhg István Magyar-ország nádorává választatik II.	5
III.	Független magyar felelős ministerium alakításáról . . XII. XIII. XIV. XV. XVII. XVIII. 38.40.41.42.49.51	
IV.	Az országgyűlési évenkénti üléseiről XIX.	52
V.	Az országgyűlési követeknek népképviselői alapján választásáról.....III. XX. XXIV. 6. 53. 52	
VI.	Az 1836 : 21. t.-c. fogantatásáról (Partium) . XXI.	54
VII.	Magyarország és Erdély egyesítéséről IV.XXI. XXIII. 9. 54. 57	
VIII.	A közös teherviselésről.....XXII.	54
IX.	Az úrbér és azt pótló szerződések alapján eddig gyakorlatban volt szolgálatok, dézma és pénzbeli fizetések megszüntetéséről..... V.	11
X.	Az összesítésről, legelő-elkülönözésről és faizásról V.	11
XI.	Azon ügyekről, melyek eddig a földesúri hatóságok által intéztettek V. XXI.	
XII.	Az úrbéri megszüntetett magán úri javadalmak státusadóssággá leendő átváltoztatásáról . . . V.	11
XIII.	A papi tized megszüntetéséről..... XXI.	54
XIV.	A hitelintézetéről..... XXI.	54
XV.	Az ősiség eltörléséről..... XXI.	54
XVI.	A megyei hatóság ideiglenes gyakorlatáról . . . VI.	12

	Fejezet.	Lap.
XVII. A megyei tisztválasztásokról	VI. VII.	14.28
XVIII. Sajtótörvény.....	XXL	55
XIX. A magyar egyetemről.....	XXI.	55
XX. A vallás dolgában.....	XXI.	55
XXI. A nemzeti színről és ország címeréről.....	XXI.	55
XXII. A nemzeti őrseregről.....	XI.	30
XXIII. A szabad kir. városokról.....	VIII.	2 8
XXIV. A községi választásokra nézve.....	VIII.	2 8
XXV. A Jász-Kun kerületekről.....	VIII.	2 8
XXVI. A Hajdú kerületről.....	VIII.	2 8
XXVII. Fiume és Bukkari szabad tengerkereskedési kerü- letekről.....	XXI.	55
XXVIII. A nádori méltóságghoz kötött hivatalokról	XII.	38
XXIX. Az ország közhivatalnokairól.....	VI.	2 9
XXX. A felelős ministerségnek a közlekedési tárgyak iránti teendőiről.....	IX.	
XXXI. A színházakról.....	X .	2 9

Minden nap azt halljuk hirdettetni, bátran, hangosan, mint kétségbe vehetetlen igazságot, hogy 48 nincs visszaállítva, hogy az ország állami önállósága, függetlensége a 67-ki törvények által fel van adva, hogy a közösügyi törvény által egy más államba be vagyunk olvasztva, vagy legalább a beolvadás útjára terelve; s halljuk első vonalban a szélsőbal tagjai által kikiáltva a társas téren, a szószéken, hirdetve irataik- és lapjaikban, holott előtök nem 48-nak, nem a 48-ki királyságnak visszaállítása a cél, hanem valami egészen más —, mondjuk ki egyenesen: egy köztársaság felállítása, s hacsak mától holnapig is — qu'importé? csak az ausztriai dynastia szűnjön meg Magyarország felett uralkodni! — (hisz egyszer már meg is pró-

báltatok!) — egy köztársaság felállítása, melynek Catilinái ök, egy „kormányzó elnök“ alatt, ki ma tíz évre, holnap élethosszra, majd örökös consula lenne ez utópiai államnak. — Avagy a Gondviselés nem biztosította-e már is e republicai dynastia fenmaradását két reményteljes Erbprinz személyeiben? — S ha minden kötél szakadna, ott van Magyarországnak — állami függetlensége teljes biztosítására! — egy déli szláv szövetséges státusba beolvasztása; akkor törvényeit Bukarestből, Belgrádból, Zágrábból — de nem! ne legyünk igazságtalanok: néha Pestről is — venné, nemzetiségét pedig az oláh-rác-bolgár-bosnyák-illyr stb tisztos népiségek, szívreható rokonszenvből, nem csak respectálnák, hanem annak hódolnának is — —! S mindezt egyedül, hogy 48 vissza legyen állítva!...

De nem csak a dülők hirdetik ezt, kiknek e haza nem ama tiszteletre méltó anya, ki iránt gyér mekei kegyeletes hálával, féltékeny és hü ápolással tartoznak; hanem tehén, melyet fejni akarnak, melyet, ha jó áron kérik, eladni is készek. Miért ne? hiszen après moi le déluge! . . .

Hanem hirdetik oly emberek is, kik magokat a balközép tagjainak, a 48-ki királyság híveinek vallják, s kik ma regényírói széptollal üdvözlük azt a fejedelmet, kit a legszebb — mert a maga feletti

győzelem nemesít, s ábrándos költéssel dicsőítik azt a felséges nőt, kit isten, legjobb kedvében adott a nemzetnek: holnap viszont hasznosabbnak találják a kormányzó elnök politikáját támogatni. . . .

Sőt hirdetik — s itt hol marad, ó igazság istene, a te világitó fáklyád? — a balközép becsületes, jellemes tagjai is, kik gyűlölik a haza ellenességét, bármely érdem fényköre vegye is körül annak nevét a múltban, s kiktől a hazaszeretetei, kiknek néhányaitól a tudományt, desőt a belátást sem tagadhatni meg ott, hol hiúság, hol a vezéri szerep édesméze, s a kormányrúdra jutás reménye el nem homályosítja szemök tiszta fényét.

Hirdetik, mondom, ország-világ szerte, hogy 48 nincs helyreállítva, hogy 67 feladta függetlenségünket, hogy az egy helyes és megmentő program a delegációk s a közös ministerium eltörlése által a nemzet állami függetlenségének helyreállítása, s egy magyar sereg, melyet ők 48-ban igen, de 67-ben, úgy látszik, fel nem találnak.

És mindamellet, hogy e lármát mindennap hallanunk lehet, azon kérdés, mely ez irat homlokán áll, tüzetesen tárgyalva nincs: mintha a nagy seregnek nem volna szükséges bebizonyítani, hogy a föld forog a nap körül, s nem a nap földünk körül.

Nézzünk tehát valahára szeme közzé az ellenségnek; vizsgáljuk meg e kérdést azon veszedelemre is, ha a vizsgálat száraznak, unalmasnak találtatnék. Akinek az igazság több a kényelemnél, aki csak gondolatlanságból fogadta el bebizonyításra sem szoruló axiómának a mindenfelől hirdetett tételt, s az okólni valóban kívánó ne resteljen összehasonlító vizsgálatunkban követni: lehet és reményijük, sőt hiszszük, az eredmény az elfogulatlan olvasóra nézve nem csak megnyugtató, hanem egyszersmind meggyőző is lesz.

I.

A 48-ki harmincegy törvénycikk közt van egypár tisztán történelmi, t. i. tényeket constatáló; egy, mely csak egy régiebbnek azonnali végrehajtását rendeli el (VI.); van számos olyan, mely nagy elveket állapít meg; s ismét több olyan, mely ez elveket egyes tárgyakra alkalmazza. Ez utóbbi két rendbeliek (szám szerint 28) közt nem kevesebb mint tizenhat a bővebb kifejtést a közelebbi országgyűlésnek hagyja meg — annak, melyet az akkori ministerium nevében e ministerium tagja Kossuth Lajos vezetett —; s végre tisztán ideiglenes törvény nem kevesebb mint tizenkettő.

Lássuk mindezek közül tehát mik nincsenek visszaállítva?

II.

Az első neműek az I. törv., mely József nádor emlékezetét dicsóíti; s a II., mely István főher-

cegnek nádorrá választatását regisztrálja, s tiszteletdíjáról ideiglenesen rendelkezik. Itt nincs mit visszaállítani, s hogy ne legyen, arról a Halál gondoskodott !

III.

Merőben ideiglenes törvények: az V-dik, vagyis a követválasztási törvény, mely szóról szóra azt mondja bevezetésében: „A jelen év (1848) folyama alatt a IV. t.-c. értelmében Pesten tartandó legközelebbi országgyűlésre küldendő követeknek népképviselőlet alapján választására nézve ideiglenesen következők rendeltettek: 1. §.—57. §. (s 57-nél több sincs).

Nem szükséges bizonyítgatnunk, hogy valamint az 1848-ki júliusi, úgy az 1861 és 1865—8-ki országgyűlések tisztán e törvény alapján álltak és áll Mert hogy a kapcsolt Részek sem amazokon, sem a 65-dikin eddig nem jelentek meg, az a tények hatalmának következése. A kapcsolt Részekkel ki egyezkedés sem a jelen országgyűlés többségén, sem a kormányon nem múlt; s midőn Az, kinek nevében a mostani izgatások folynak, e kiegyezkedés nem történtéről a jelen kormányt tette felelőssé,

meghazudtolja saját múltját, s méltatlan gúnyt űz azon előre látó státusférfiainkon, kik a politikát nem jogtannak, hanem, az összes politikai világgal egyetemben, az exigentiák, a lehetőség, célszerűség és érdek-egyensúly tudományának tartva, nem papiros törvény, hanem életképes, tartható állapotok után törekszenek. Insinuációkkal él, mintha a többség s a kormány kevesebbet volna hajlandó a tartományoknak engedményezni mint Ő. Engednének csak többet, sőt engednének ők annyit, a mennyit Ő Erdélynek, mely nem tartomány, hanem Magyarország alkotó része sz. István óta, megérnök, hogy Turinban a vészharang kongattatik: miszerint feladtuk a szent korona jogait a tartományok irányában, hogy feladtuk a magyar birodalom épségét, hogy a kapocs nem reális többé, hanem csak névleges, sőt ez is alig: de annak, hogy hát mint létesíthető nem csak, hanem biztosítható is, a kiegyezkedéssel együtt egyszersmind a restitúció in integrum: annak módját egy újabb turíni levélben hiába fognók várni.

All tehát, amennyiben állhatott eddig, az V. törvény, mint ideiglenes, aminek maga magát vallja, t. i. addig, míg Horvátország, amint vele megalkudhatunk, hozzá fog járulni*).

*) Midőn ez irat készült, Horvátországgal a kiegyezkedés még nem volt meg.

Egyébiránt tudtomra egy definitív választási törvény megalkotása eddig még a szélsők által sem sürgettetett, mert a fennálló egyelőre időnek és célnak megfelelőnek tartatik általok is. E részben tehát az opportunitást nézik ők is.

Pedig volna ezen is változtatni való, mind a választás módjára, mind a megválasztott ház tartamára nézve. — Az elsöre: Választásaink története bizonyítja, hogy azok eredménye nem fejezi ki mindig a választási joggal bírók valódi többségének politikai meggyőződését (ahol ilyen van is). Pénz, sokszor a megfélemlítés, úgy az erkölcsi megvesztegetés különféle nemei szerepelnek; nem ritkán vér foly. Azt mondják: Hagyján, másutt is így van. — De miért ne kívánjuk, hogy nálunk jobban legyen. És ennél is szomorítóbb, sőt valóban veszedelmes jelenség az, hogy a törvény formái sem bírják mindig oltalmazni a választók erkölcsi szabadságát. S ezen ne segíthetne a választási törvény reformja? sőt ne kellene ezen, még pedig mielőbb segíteni? — A ház tartamára: Képviselőházunk mandátuma csak három évig tart. Egy ülészak kell míg az új ház elemei kellően szerveződnek, igazán munkaképesek lesznek, s a tárgyalások szabályos folyamatosságot nyernek; a harmadik évi ülészak viszont már a leendő választások tekintete által rendül meg függetlenségében. A közönség nyugalma

is feldúlatik már minden második év elmúlta után a választási elő-izgatások által. S hát a nemzetgazdászati tekintet! Minden három év múlva azon száz meg száz ezerek, mikbe egy országos választási idény kerül! s ugyanannyi, miket a lankadó vagy megszűnő munka képvisel! E kettős deperditá is adó, még pedig egy részt megvesztegető s elerkölcstelenítő, a másik részt megrontó adó, melyből hasznot legfeljebb a hívatlan hiúság von. Elég volna, valójában, ez országos zaj, izgalom, költekezés és dőzsölésből, hogy emberéletről vagy bezúzott fejekről ne is szóljunk, minden öt vagy hat-hat évben egy ily saison; míg másfelül egy hosszabb életű ház magamagának jobb iskolája, a közügyre nézve pedig a tanulmányozottabb, higgadt és függetlenebb tárgyalásnak erősebb biztosítéka volna.

De nem reformjavaslatok tétele e lapok feladása, s így vissza tárgyunkhoz.

IV.

A VII. törvény „a két magyar haza egyesítéséről“ szól, s meghagyja 4. §-ában a miniszeriumnak, hogy „az egyesülés teljes végrehajtására szükséges lépéseket megtegye; mint szintén e

tárgyban kimerítő törvényjavaslatokat terjeszsen a legközelebbi hongyülés elébe“; a 6. §. pedig világosan mondja, hogy az V. te. rendelkezése Erdély képviseltetésére nézve „csak a közelebbi magyar hongyülésre terjed, azontúl az erdélyi érdekek képviseltetésének elrendezése azon egyesült törvényhozás feladata leend.“

Hogy e törvényrendeletek első része, „a szükséges lépések“ végre van hajtva, ismeretes tény: Erdély tetteg uniálva van. Annak második részét sem a Kossuth-ministerium nem teljesítette, mert a történetek rohama nem engedte; sem az Andrassy-ministerium még nem, mert eddig annak felépítésével volt elfoglalva, mit az 1848—g-ki események lerontottak; és mert mindent egyszerre nem lehet tenni, s mert égetőbb kérdések állanak a napirenden. A 6. §. pedig a választási (V.) ideiglenes törvény helyébe iktatandó definitív választási törvény által lesz elintézve, melyet várunk, de mely már azért sem vétethetett még munkába, mert az, mint érintettünk, a horvát kérdés egy részét s a Határőrvidékét is magába foglalja; mely utóbbi hogy még meg nem oldatott, azt azok sokféle nehézségei s kiváló kényessége okozák. Hiszen az 1847—8-ki törvényhozás is vezetett egyes pontok körül a tanácsosság tekintetei által, különben a felső táblát, mely demokrat szellemű öszves

alkotmányunkból annyira kirí, bizonyosan nem hagyta volna illetetlenül; s ha hagyta, mint pusztá idő-kérdését hagyta úgy. Rágalom, kétség kívül, a Határőrvidék miatt akarat hiányával és hanyagsággal vádolni a kormányt, miután e kérdés oly életbe vágó ügygyel van a legszorosb kapcsolatban, milyen a honvédelem, mely bonyolultságánál és köz s magánjogi horderejénél fogva minden más kérdésnél óvakodóbb tárgyalást igényel, sőt az illetők hozzájárulása nélkül nem is tárgyalható.

Ami tehát a VII. törvénycikkben állandó, végre van hajtva, mert Erdély uniálva van; ami ideiglenes, t. i. a képviseltetés pontja, szinte végre van hajtva, mert Erdély e szerint ül, ha csak ideiglenesen is, így, a magyar hongyülésben; amit pedig 1848-tól is hiába vártunk, az egyesülés teljes, azaz részletes, végrehajtását meghatározó „kimerítő törvényjavaslatot“: azt, a fontosság egymásutánja szerint a legközelebbi törvényhozástól kétségtelenül várhatjuk is*).

V.

Az úrbéri viszonyokról szóló IX., X. és XII., bár más alakban, szinte végre vannak hajtva. A IX.

*) Időközben ez iránt is készült törvényjavaslat.

törvény egyik részének, a 2. §-nak, t. i. az úrbéri tartozások állam általi kifizetésének végrehajtása ugyan a Kossuth-ministeriumot nézte, de ez, erre szinte nem érvén reá, mint a földbirtokos osztály végromlásának elhárítása végett elhalaszthatatlan, végrehajtott — azon kormány által, mely jött, a német által: itt tehát a törvényhozás alig fog egyebet tehetni, mint hogy azt utólag törvényesítse. — Az úriszék megszüntetése által szükségessé lett IX. 4. §. „ideiglenesen, míg a törvénykiszolgáltatás általánosan rendeztetni fog“ intézkedett, s ez intézkedés is életbe van léptetve. — Az 5. §. által felállított moratórium pedig a 2. §. végrehajtása által most már meghaladt állásponttá lett. Ilyesmi örökké nem tarthat.

VI.

A XVI. törvénycikknek címe is ez: „A megyei hatóság ideiglenes gyakorlatáról.“ Ennek ideiglenes intézkedése a közgyűlés helyébe ideiglenesen lépendő állandó bizottmány iránt (2. §.) szinte végre van hajtva, s ma is áll, habár a törvény értelmében csak ideiglen; de várjuk — nem tudom, ily buzgón várják-e a szélsők is? —

mit a Kossuth-ministerium sem teljesített, de mit az í. §. kilátásba helyez e szavakkal: „A ministerium, a megyei szervezetnek képviselőlet alapján rendezéséről a legközelebbi országgyűlésnek törvényjavaslatot fog előterjeszteni.

De várjuk annak szabatos, s a megyék hatáskörét az új kormányrendszerrel összehangzásba hozó kifejtését is, mit e törvény-cikk egy helye, bár csak határozatlanul, de kétségbe vehetetlenül kifejez, midőn a 2. §. d) pontjában azt mondja, hogy ez ideiglenesen felállított „állandó bizottmány“ „mindazon hatóságot fogja IDEIGLENESEN gyakorolni, mely törvény s alkotmány szerint a megyei közgyűléseket minden tekintetben illeti.“

Melyek már e törvény s alkotmány szerinti hatóság részletei?

A közigazgatás? — Kétségkívül; hiszen ebben — és csak is ebben — áll a municipális autonómia.

Az igazságszolgáltatás? — Eddig úgy volt és van; de tagadhatni-e e jog tarthatatlanságát, épen a biztosító igazságszolgáltatás multhatatlan és első feltételei lehető létesítésének — az ítélőszékek képessége és függetlenségének — tekintetéből? Hiszen ez elvet maga a 48-ki törvénykönyv elismeri a XXIX. törvénycikkben, mely szerint

„a törvény útján kívüli elmozdíthatlanság egyedül az igazság szolgáltatásával megbízott bírói hivatalokra szoríttatik.“ Mert miért állapítja meg a „kormányi kineveztetéstől függő“ bírák elmozdíthatlanságát a törvény, ha nem a bírák függetlensége megóvásáért? S kevesebbé veszedelmes az igazságszolgáltatásra nézve az elmozdíthatóság alulról, restaurációk, tehát a többség önkénye áll, mint ha az elmozdítás felülről gyakorolnák?

Igen is: midőn 48 kimondta a bírák elmozdíthatatlanságát, implicite kimondta már a megyei ítélőszék tagjai tisztújítás alá nem eshetőségének elvét is, melyet az alkotandó megyetörvénynek tekintet nélkül hagynia szabad nem lesz.

A tisztújítás? — Ezt ugyan a XVII. törvénycikk ideiglen felfüggesztette — de hogy mindamelllett a megyei bizottmányok 61-ben és 65-ben is ép úgy restauráltak, mint a közgyűlések 48 előtt: a törvény e sérelméért a szélsők nehezen haragszanak. De hadd legyen szabad egy 48-ki törvénynek e sértéséért (mely azonban nem a mostani kormány vétke) nekünk, a törvénytisztelő pártnak, haragudnunk! Mert ama XVII. törvény világosan kimondja: „A megyékben a legközelebbi országgyűlésen teendő intézkedésig tisztújító székek tartatni nem fognak“, sőt meg is szabja a módo-

zatot, mely szerint ideiglen és helyettesítésként a főispán intézkedjék. S ím, ama legközelebbi (a pesti 48-ki) országgyűlés, a Kossuth-ministerium alatt nem intézkedett — Kossuth kétségkívül tudta, miért vala jobb akkor nem intézkedni, s ez ügyben törvényjavaslatot nem terjesztetni elő a belügy-ministerrel —; a ministerium nélküli 61 sem intézkedett, 65 sem ért még reá intézkedni, s e részben csak ideiglen sem szabadította fel a kormányt (mert a 65-ki kormányt, a cancellariát, el nem ismerte) tisztújító székeket tartatni: és még is tartottak, ami igen liberális dolog lehetett, de a törvény ellen liberálisnak sem szabad lenni. S ez eltérés a XVII. törvénytől meghozta 61-ben keserű gyümölcsét, s meghozta 67-ben ama botrányos megyei eseményeket . . . Íme, a sértett törvény mindig calamitás, akár a reactió érdekében, akár a liberalismus nevében történjék az. S ha már eddig, ha a ministerium létesülésekor sem készült — nehogy a sérelmet folyton fenn kelljen tartani — mielőbb megyetörvényt!

Avagy ország gyűlési követek választása-e e „törvény és alkotmány szerinti hatóság“ egy része? — Ezt az V. t.-c. hallgatag eltemette, midőn választó kerületeket alkotott a népképvisélet alapján.

Vagy tán a követek utasítása? — Akit a megye nem választ, aki nem a megyét képviseli,

azt a megyének utasítania sem lehet. E jogot sem törölte el semmi törvény, de megszűnt az magában: s ép így kérdés, nem magától kell-e megszűnnie azon, a régi megye által ugyan gyakorolt, de törvény és alkotmányban ki nem mutatható két jognak is:

a közjogi kérdések megvitatása, és: a kormányrendeletek megbírálása, félre tét éli jogának? — az első alatt az egykor utasítani, és így e célra vitatkozni is feljogosított megyei eljárásen túl menő közjogi discussiókat értve.

S ím a kettős bökkenő! s mondjuk ki: az új kormányrendszer életkérdése! melynek meg kell oldatnia, meg minél előbb, mert, ha meg nem oldatik, compromittálja a két nagy státustestnek, a kormány s a törvényhozásnak, hatályát úgy, mint tekintélyét, mielőtt államéletünk az új alapokon megszilárdúlna: pedig ama két státustest sértetlen állása minden rendezett államéletnek, s így a házi békének is, alapfeltétele.

Azelőtt, mint mondtuk, a megye utasítási joggal bírván, e célra meg kellett vitatnia a törvényhozás által tárgyalandó vagy tárgyalás alatt levő kérdéseket: Most a népképviselők saját belátásuktól nyerik utasításukat, s felelősek — a közvéleménynek és saját lelkismeretöknek.

Azelőtt minden harmad évben tartatott, ha tartatott, országgyűlés, s míg a törvényhozás nem működött, a megye pótolta azt, amennyiben a nemzet közjogi lelkismeretének más orgánuma nem volt. Nem írott törvény adta neki e jogot, hanem a nem kevesbbé erős szükség: Most évenként székkel a törvényhozás, s egyik és másik ülőszak közt csak annyi hónap múlik el, amennyi esztendő telt el nem ritkán egy és más országgyűlés között; s így most már az ország gyakorolja, és hatályosabban, ama jogot.

Mondám: akkor a megye egyedüli, nyilvános jellemű, orgánuma volt a közvéleménynek: t. i. nem volt szabad egyesületi jog szabad discussióval, nem volt szabad gyülekezési jog, nem szabad sajtó: Most minden politikai ügy megvitatathatik, s meg is vitatatik, egyesületekben, ha tetszik népgyűléseken, meg naponként, s minden oldalról és szabadon a sajtó útján, melyben minden párt, sőt párt-színezet képviselve van, s mely nem egy teremnyi hallgatóság előtt röpke szavakban, hanem az egész nemzethez, nyomtatott iratok ezer meg ezer példányában, s a jelenhez és jövőhöz szól egyszersmind.

Legalább is feleslegesek tehát a megyék politikai discussiói, és mint csak feleslegesek is károsak már csak a drága idő —, azon idő elfecsérlésével, mely általok a megye szoros rendeltetésének

betöltésétől, t. i. a municipális autonómia jogai és, mi legfőbb, kötelességei teljesítésétől elvonatik. Ki ne hallott volna már ily dialógot: „A. Mi volt ma a megyei gyűlésen? B. Semmi, azaz semmi érdekes! Csupa belső, locális, magán dolog.“ — De a municipium nem teljesíti kötelességeit, ha épen a belső, azaz saját, ügyeit csak fél figyelemmel, részvét és érdekelttség nélkül, nem annyira tárgyalja, mint unatkozva meghallgatja, vagy meg sem hallgatva, néhány tekintélynek belátására, sokszor önkényére hagyja! — Mennyire mások egy jól igazgatott városi municipium tárgyalásai! például Pesté, Budáé! s mennyire különböznek ezekétől az afféle híres kis országgyűlései, melyeket például Pest megyében szoktunk látni! Igaz, hogy könnyebb saját politikai bölcsesség gyanánt, teli torokkal, s minden esetre rosszabbúl, elharsogtatni, mit más, okosabb emberek áttanulva és átgondolva sokkal jobban elmondtak már másutt, vagy megírtak! mintsem valamely megyei közönségnek nem oly mulatságos ugyan, de a megye minden tagjára nézve annál fontosabb, közigazgatási, gazdasági, közrendészeti, köznevelési és oktatási, az ipart, kereskedést, megyei közlekedést, közegészséget illető, és számos más ügyeket lelkesmeretesen tárgyalni; mert ezekhez némi tudományos előkészültségen kívül tapasztalás, soknemű helybeli ismeret, szorgalom, észlelő

tehetség és eszmék kellenek: nagy szavak, phrások a concrét részletek irányában nem tesznek hatást; itt a magából kell az embernek költeni: az országos politika embereinek beszédei és írásai második itatóspapiros kiadásai itt, a közel fekvő s mindenki által ismert közélettel szemben, nem kelnek el. A municípium municipális érdekeit gondolni: ez a municípium szép joga, de egyszersmind nemes kötelessége is: ismétlem, minden ami a municípiumok képviselőit ettől elvonja, már ez által a legnagyobb mértékben káros. De káros az ily országgyűlésdi azért is, mert, míg egyfelől, legjobb esetben, közvetlenül eredmény nélkül marad, mert kormányügyekben a megyének sem utasítási, sem batározási joga nincs és nem lehet: azalatt a hallgató közönségnek is elvonja figyelmét, részvételét annak legsajátabb élet-érdekeitől, míg másfelül elégedetlenné teszi a törvényhozással, a kormányval, ezeknek tekintélyét aláássa, legjobb inteniói sikerét csökkenti, vagy épen kijátszsa, mert — és ez a fő! — az aféle országos-politikai discussiókban csak úgy gyűjthetni borostyánokat, ha a fennálló tekintélyek ellen hősködünk; — és legtöbbnyire bizony azért hősködünk, gebbeszkedünk, hogy a kormány bennünket meghalljon, észre vegyen, hogy szükség esetén megvásároltassunk, miután magunkat féltelmesekké s népszerűekké tettük! T. i. támo-

gatása a legjobb kormánynak is sem karzati élje-
neket, sem hősi nevet, sem — tisztújításkori szavaza-
tokat nem szokott hozni. És ez error loci demor-
alizálja az egyéneket, a renddel együtt veszélyez-
teti a szabadságot, az országot kormányozha-
tatlanná teszi: a vége anarchia, vagy az alkot-
mány fentartására annak felfüggesztése, pro-
visóriumok! — Ezen úgy nevezett „megyei sza-
badság“ szószólói, szánandó tudatlansággal, Anglia
municipális szabadságára hivatkoznak! Igen is: a
municipális szabadság, az önkormányzás, ott leg-
nagyobb virágjában van: de politikai és országos
ügyekbe ott municípium soha sem avatkozik.

Egészen más e szólásszabadságot, természet-
esen a törvényesség határai közt, népgyűlésen, egye-
sületekben —, e véleménynyilatkoztatás jogát a saj-
tóban gyakorolni! Itt mindenki mint magánember
szól: míg amott egy municipális gyülekezet közha-
tósági tekintélyével mintegy legalizálja a dűlást is.

S ez a berzenkedés, rugdalódzás, e megbírá-
lása a kormány rendeleteinek, és engedetlenség azok
irányában, a legjobb esetben a „tisztelettel félre-
tevés“ alakját veszi fel. E mellett lehető legyen egy
felelős kormány? melynek felelőssége nem egyedül
a törvény nemsértésére kötelezi, hanem világosan
arra is, hogy annak más általi megszegését se
tűrje: NE QUID RESPUBLICA DETRIMENT!

CAPIAT. De ez még csak negatív oldala a felelősségnek: positiv, productiv oldala annak: mindent tenni, mi a honnak köz javára, felvirágoztatására szolgál. Tessék ezt véghez vinni, ha minden megyei politikusnak joga van a felelős kormány rendeleteit „tisztelettel félre tenni“, vagy szépen dissimulálni, valahányszor a kormány, szép-prókátorosan, §-ra nem hivatkozhatik!

Igen is! a megye egyfelül autonóm, de csak saját megyei ügyeiben: másfelül kell hogy organuma legyen a kormánynak mindenben, mit ez a haza érdekében elrendelni jónak lát. Azt, hogy törvényes, hogy hasznos volt-e eljárása a hazára nézve,, a parlamentben képviselt nemzet dolga megítélni, nem a megyei hívatlan politikusoké. A parlamenti kormánnyal bíró államok története mutatja, hogy sokkal kevesebb kár háramolt reájok ministereik bal fogásai —, mint haszon azon hatalmuk által, mely lehetővé teszi nekik minden alkalmat üstökön ragadhatni, mely sokszor mulólag ajánlkozik a haza egy vagy más nagy érdekét előmozdítani, erélyes intézkedések által alkotni, építeni. teremteni: minek kivitele ha 70 — 80 országgyűlésdi előleges kegyes jóakaratótól függ, jobb a felelős miniszternek nem törödni, fáradni, izzadni; hanem hagyni mindent more patrio amint van, s a verandában gondtalanul pipálgatni; jobb visszaállí-

tani a nagyméltóságú Helytartó Tanácsot, mely az aféle alkotó prurítusokkal soha sem botránkozott a tekintetes táblabírói kart. Hamikor aztán, midőn koronként ily hazamentő vármegyei hős, intimátumait ad acta tetette, a nagymélt. Helytartó Tanács elvesztette türelmét: csakugyan végrehajtotta azokat a nemes megye, bár nem minden dörmögés és nagyszavú jogfentartások, protocolláris óvástételek nélkül! S ez volt a régi felelőtlen megyei ellensúly az ép oly felelőtlen kormány ellenében. Helytartó Tanács való nektek, melylyel zsörtölődhetetek, és Udvari Cancellaria, melyet végre is respectáltatok, nem pedig felelős ministerium, mely csak úgy hozhat virágzást e hazára, ha a 48-ki új alkotmányval új erkölcsöket is öltötek fel. De ti a régiből fenn akarjátok tartani ami tetszett, ha öszhangban nincs is 48-cal: a megyei elhírhető gazdálkodást, a rendszeres illiberális opposítiót s az anarchiát; és 48-ból is csak azt, ami 47-eserkölcseitekkel ellentétben nincs; de fizetni, dolgozni és engedelmeskedni, minden állam virágzásának e három alapfeltételét ti lelketekből útáljátok. A ti liberalismustok: másra tolni minden terhet, de e mellett nemesi érzékenységgel sajnálni a misera contribuens plebs-et, pipázni, és opponálni: ez a ti liberalismustok! Ó ne negédeljétek, hogy 48-casok vagy-

tok, ne heveskedjeteK a 48-nak vissza nem állította-
tása miatt! Ti, dúlók, ti vagytok 48-nak legnagyobb
ellenségei, telivér reactionáriusok, táblabírák
de nem a javából, kik menteni igyekeztek és
fentartani amit lehetett, alkotni is amennyit tudtak
és bírtak; a selejteséből vagytok, kiknek kenyere
volt: lármázni, ellenszegülni quand mérne, restau-
ráltni (tudnivaló: demoralizálva a szegény bocskorost);
a megyéket pedig (t. i. tinmagatokat) a kormány-
mesterség non plus ultrájának kiáltani: holott
az országra nézve ugyan a megye, másnak hiában,
jó bástya volt bizonyos ellenség ellen, de hogy
a bástyák a városok és birodalmak virágzásának
positiv tényezői volnának, azt, rajtatok kívül, ugyan
a világ még nem tudta.

Bizonyos ellenség ellen: és ez, hála a ki-
egyezkedésnek, nincs többé. Mióta 48 eltemette
47-tel együtt a régi vármegyét is — mert jogilag
csakugyan eltemette; és majd megláttatok volna
mint definiálta volna a megyék fentartása szükségét
hirdető, mert akkor a megyékre szoruló, Kos-
suth a megyei hatóság határait, ha békés időt
ad vala kormányának a végzet, s a védelem helyett
az alkotást érte volna a sor, azok pedig
berzenkedtek volna ellene — mióta, mondom, 48
lett a nemzet jelszava, a világ megváltozott nagy-
ban; megváltozott Ausztria, mely alkotmányos és

parlamentáris lett; megváltozott viszonyunk Ausztriához, melynek népeivel szabatosan szervezett szövetségben állunk; megszűnt alárendeltségünk: minnenmagunk kormányozzuk magunkat, s közös ügyeinket velők teljes egyenjoggal intézzük; az ifjú Ausztria épen annyit cédáit nekünk elébb általa tetteg confiscált függetlenségünkől, amennyit mi neki papiros függetlenségünkől: s ez új állapotot inaugurálta egy fejedelem, ki hosszas, sújtó, fájó tapasztalások után felismerte az egy mentőszert: a magyar nemzet felemelését azon polcra, mely azt elévülhetetlen jogai után megillette; s felismerve ezt, lerázta azon bilincseket, miket az ausztriai uralkodókra idegen környezet annyi időkorlát vont vala: s vallásossága és lovagias becsérvése egész nyíltságával és erélyével inaugurálta azt!

S ekép azon ellenség, mely ellen a megye oly sikeres bástya volt, nincs többé, s nem támad fel többé, ha ti nem támasztjátok fel azt reactionárius opposíciókkal! s ha valóban 48-at akarjátok. De ezt teljesen és őszintén kell akarnotok, lemondani arról mi tarthatatlan, hogy bírhasátok az egyedül fentarthatót és fentartót egyszersmind. így marad 48 visszaállítva, nem másképp.

Íme most veszem észre, mily messze tértem

félre tárgyamtól, s visszatérek oda, honnan kiindultam, ismét és ismét felkiáltva:

MIELÉBB MEGYETÖRVÉNYT!

Ezen fordul meg a belbéke és virágzás. Átala lesz 48 szelleme teljesen helyreállítva.

Pedig ha sejtelmünk nem csal, a kormány s a jelen többség vezető férfiai ép úgy tartanak e kényes kérdéstől, mint a bal s a szélsők: ezek, mert a rendezetlen megyei téren sikerülhet még, és sikerül is itt-ott, a kormánynak izgágát készíteni; amazok, mert saját pártjában, ó fájdalom! van még elég oly elem, mely képes volna rövidlátásában elpártolni azon többségtől, melyhez eddig a vezérek becsületessége, hazafisága, belátása és politikai sikerei folytán híven csatlakozott; képes volna, mondom, ez egy pontban — vagy, még rosszabb, ez egy pont miatt — elpártolni az eddig általok oly dicsőően lobogtatott zászlótól, mert megszokta panaceának tartani a megyét minden nemzeti baj ellen, panaceának a jövőben is, csak mert a múltban az volt, s nem különbözteti meg az idöket. T. i. azon időben, midőn függetlenségünk csak a törvénykönyvben állott, de valóságban egy idegen korlátlan középponti hatalom által igazgatattánk; midőn kormányzékeink, ha nyilván nem

is, de elnöki titkos úton egy magasabb hatalomtól (s itt nem értjük a fejedelmet) függtek, s felelősek a nemzetnek nem voltak: akkor, igen is, áldás volt ezen, a törvénytelenégeket legalább a nyílt szó-
nak alkalmatlan fegyverével nehezítő, sokszor azok élet eltompító, néha passiv ellentállás által meg is akasztó megyei ellenőrző praxis: mely jogosultságát nem ugyan a törvényből, de, ami nem kevesebb erőt adott neki, a szükségből és köz ér-
zületből merítette. De, ismételjük, ez idők elmúltak. Nincs idegen hatalom, mely kormányunkat igazgatja; e néhai idegen hatalom nem korlátlan többé, hanem maga is alkotmányos és felelős; mint ilyen az nem működhetik titkon: ép oly nyilvános az mint a magunké, s ha a mi szabadságunk ellen conspirálna, az ifjú Ausztria azt saját szabadsága, t. i., amelyen ez alapszik, a paritásos dualismuson nyugvó saját új alkotmánya elleni conspirációnak tekintené, mely a belső békét s az ettől feltételezett anyagi és szellemi haladásokat, új bonyodalmak felidézése által, ismét kockáztatná. Mert a két birodalom most, valóságos kölcsönös szerződés alapján, szövetséget képez, mely a mindkét birodalomban alkotmányos fejedelem személyében van uniálva, s e személyes unió, s még inkább az európai conjunctúrák által megalkotott érdek-unió szülte közös ügyek, teljes paritás szerint egy, a magyar

nemzetnek nem kevésbé mint az ausztriai nemzet-összegnek felelős, közös ministerium által igazgat-
tatnak. Ily időben megszűnt az az előbbi, egy
többé nem létező veszélyes hatalom elleni, praxis
alapja, jogosultsága, értelme.

Valóban, ha azon férfiak közt is, kik ama hig-
gadt és reális politikát eddig híven támogatták,
mely Magyarországot egy századok óta el nem ért
magasságra emelték, ha az uralkodó párt kebelében
is találatnék annyi elfogultság, hogy ez életbe vágó
kérdésben a haza érdekét compromittálni képesek
legyenek: akkor, valljuk be őszintén, hogy nem
alkotni, építeni, virágoztatni, hanem csupán vete-
kedni született nép vagyunk, mely csak azért
bírt megélni mert vezetett, de a megélés belső
feltételeit magában nem viseli. Mondjunk le akkor,
kik e hazát és nemzetet oly szentül szerettük, azon
álomról, hogy szabadok tudunk lenni; ismerjük el,
hogy a szabadságért csak küzdeni, de azzal élni
képesek nem vagyunk. Temessük el 67-tel együtt
48-al is, s viseljünk hát idegen zablát, melyet ha-
rapdálni, igát, mely ellen rugódozni oly hatalma-
san tudunk, de melyet nélkülözni nem tudunk.

Kísértsétek tehát meg — s ez lesz az utolsó
kísérlet — ti nemes férfiak, lehet-e még belőlünk
kormányozható nemzet — csak ilyen képes
kormányozni is —; s vessétek el a kockát: ME-

GYETÖRVÉNY vagy ANARCHIA. Jöjön aztán, aminek jöni kell. Miért húzni-vonni az önfelemésztés processusát? Ha meg kell halnunk, bátran neki. — „Allez Jaeger!“ volt Batthyány Lajos utolsó szava. Addig is menjünk tovább vizsgálatainkban.

VII.

S miután a megyei tisztválasztásokról szóló XVII. tcikkről az elébbi szám alatt, kapcsolatban a XVI-dikkal már szözlöttünk, s kimondtuk hogy az elvileg el van törölve, de törvényes elintézését vár, bár a dúlok ezt nem emlegetik; átmehtünk:

VIII.

a XXIII., XXIV., XXV. és XXVI. tcikkekre, melyek a szabad kir. városokról, a községi választásokról, a jászkún és hajdú-kerületekről, szinte ideiglenesen intézkednek. E törvények, melyek a nevezett testületeket a népképviselőlet —, hatóságukat pedig az önkormányzati elv alapján rendezik,

mint tudva van, a legutolsó betűig állanak. Különben kívánatos, hogy miután egyfelül a bírászkodás e testületeknél még meghagyatott, másfelül ezeknek viszonya a kormányhoz meghatározva nincs, e részben is új törvények intézkedjenek e fontos testületekről is. Egy ideiglenes pontot azonban elintézett csakugyan az 1867: XVII. te., t. i. a fenn idézett XXIII. te. 20. §-át, mely által a városi képviselőség még a „törvényesen bevett“ vallásunkra vala szorítva, mely megszorítás az izraeliták egyenjogúsítása által meg van szüntetve.

IX.

Az ép ily ideiglenes XXX. cikk a közlekedési teendőkről a közbe jött kormány- és időváltozások folytán, szerkezetében önkényt elavult, s az 1867: XIII. te. által a változott viszonyokhoz idomítva életbe léptetettnek tekinthető.

X.

A színházi bár ideiglenes törvény (XXXI. te.) teljesen áll. Végre:

A nemzetőrségi (XXII.) ideiglenes törvény az 1867: XI. által addig „míg a törvényhozás a védelmi rendszer átalakítása és megállapítása iránt határozand“, felfüggesztetett, és pedig minden pártok hozzájárultával; kell-e hozzá tennünk, ugyanazon joggal, melylyel az 1848-ban megalkottatott? Még is erről bővebben kell szólnunk.

Nem rég olvastuk ismét e francia institúció szükségét hangsúlyozva ama híres párizsi levélben, s hogy az „a legártatlanabb institúció szemben a törvényt tisztelő hatalommal“. De ha ez, úgy ily kormány alatt felesleges is: sőt mivel az államgépben minden rész, mely nem szükséges, egy vagy más tekintetben ártalmas, ez a legártatlanabb institúció ártalmassá leszen. — Ellenben, úgy mond, „fékül szolgálhat a hatalomnak, hogy ne merje túlfeszíteni az önkénynyé fajulás húrjait!“ Mi más ily fékező tényezőket ismerünk, ily correctorait a hatalom túlkapási vágyainak: ez a köz érzület, mely a nemzet képviselőjében és a sajtóban nyilvánlik. A legparlamentárisabb nemzet története, az angolé, mely a szabadság és rend leg-

szebb egyesülését tünteti fel. bizonyítja, hogy ez erkölcsi fék eléggé erős ily túlkapásokat megelőzni, akár fel, akár lefelé jelenjenek azok meg — t. i. két hatalom van, melynek túlkapásai egyiránt veszedelmesek: amazé a szabadságra, emezé a rend és békére nézve. Midőn az államban e hatalmak öszhangzása megszűnt, tehát a nemzet organismusa beteg, s beteg úgy, hogy az orvosság (amaz erkölcsi fék) már nem gyógyíthatja meg azt, hanem csak a vas és tűz*): akkor a mindig kétes kimenetelű operációra nem fog hiányozni az eszköz sem; de kinek jutna eszébe az egészséges ember szemei előtt folyvást fenni a kést, és készen tartani az izzó vasat, nehogy beteggé lenni merjen? A párizsi levél pedig ily szerepet szán a nemzetőrségi institúciónak. Igen, de hát ez, azaz a folyton felfegyverzett nemzet, ez az eszköz, ítélje-e meg, hol kezdődik „az önkényne fajulás húrjának megfeszítése“? Vagy tán a nemzet képviselte, a törvényhozás, decretálja-e ez eszköz használatát? Ha ezt értitek alatta, azaz hogy folyvást készen álljon a fegyver minden percre, midőn a törvényhozás, kilépve rendeltetéséből, e fegyvert a hatalom ellen fordítani netán kedvet érezne: mi

*) „Quae medicamenta non sanant ferrum sanat, quae ferrum non sanat, ignis sanat.“ Hippocrates.

úgy e fegyver egyéb, mint normális időkben a fegyveres béke, mihelyt pedig az önkény húrjai feszülni kezdenének, a forradalom, sőt a polgárháború? Mert lehet-e hogy a kormány, mely ellen a törvényhozás, vagy épen e nélkül a souverain nép, fegyvert ragad, lehet-e hogy azon másik fegyvert, mely törvény szerint alkotmányos monarchiában és respublicában egyformán a hatalomtól várja parancsait, lehet-e, mondom, hogy e másik fegyvert, a hadseregét, a tetteleg megtámadt kormány, ön védelmére ne fordítsa az ellene kirántott fegyver ellen? Nézzétek csak a nemzetőri institúció hazáját, Franciaországot: mily tényező volt ez „ártatlan institúció“ minden lázadásban! A felfegyverzett nemzet felfegyverzett pártokra szakad: az ész helyett a vér foglalja el a trónt. Mert amely nép minden percben fegyvert emelhet a kormányra, fog-e az legjobb esetben egyedül a törvényhozás többségében compromittálni? — többséget mondok, mert ahol nemzeti kormány van, csak nem tehetjük fel hogy a kormánynak, ha rossz is, semmi pártja ne legyen a törvényhozásban? — Bármit mondotok, ez institúció a pártok véres küzdelmének alapja, a permanens forradalom, a polgárháború!

Ne említsétek 48-at, midőn a nemzet egy emberként állott fel; mert, ha e szomorú szükség ép

oly parancsolólag beállana ismét — mi száz okból többé nem lehet —: vajon miért nem bíztok magában az ily kényszerű helyzet erejében, miután épen 48 mutatta meg, hogy ily praexistáló, ily előre szervezett forradalmi hatalom nélkül is, megszüli azt a — forradalom maga? Megszüli, igen is, ha egyszer elkerülhetlenné vált, ha t. i. a betegség úgy elmérgesedett, hogy nálánál rosszabb gyógyszerhez kénytelenül folyamodni, olyanhoz, melytől a legtöbb beteg meghal, a kivételesen felüldülő pedig rendszerint későn látja át, hogy szelídebb gyógyszer által is megélhet vala. A történelemből ismerjük minden fegyveres béke következményeit: tudjuk hogy az rövid tartamú lehet csak, mert vagy kénytelen elvetni a fegyvert hogy „béke“ maradjon, vagy háborúvá fajúi csak azért, mert „fegyverben“ állott.

A párizsi levél fogalma szerint „biztosíték“ legyen a nemzetőrség „a népnek“, és szerinte az az egészséges állapot, ha a haza két táborra oszlik, mely örökké farkasszemét néz; holott annak egy célra működő egységes organismusnak kell lennie, melynek az állami institúciók mindannyi külön, de egymást kiegészítő, corrigáló és támogató organumai.

A párizsi levél nem gondolja, hogy „az általános katonai kötelezettség, kapcsolatban a ministeri

felelősség alól elvont rendelkezés hatalmával“ mel-
 lőzhetővé tenné, biztosíték dolgában, „a nemzetőr-
 ségi institútiót“. De van-e a 67-ki törvény szerint
 hatalom, mely a ministeri felelősség alól el van
 vonva? Volt 48-ban, de 67-ben nincs többé.
 T. i. 67 egy közös ministeriumot teremtett, mely
 úgy Magyarországé, mint Ausztriáé; mely úgy fe-
 lelős Magyarországnak, mint Ausztriának, akár
 van időnként s esetleg több vagy kevesebb ma-
 gyar benne, akár nincs! S tegyük fel hogy e közös
 ministeriumnak prurítusa volna a régi elkorhadt,
 sőt kimúlt ausztriai politikához hasonlót üzni: azt
 hiszitek-e őszintén, hogy e szövetséges birodalom
 nemmagyar felének (delegációjának), a reá épen úgy
 mint reánk nézve szomorú tapasztalások után is,
 oly könnyeden kedve pattanna, saját pénze és vére
 feláldozásával, egy ellenünk conspiráló közös
 ministeriumot támogatni, hogy ez újra megkí-
 sértse hengergetni ama Sisyphus követ, mely Ausz-
 tria erejét kimerítette; merítgetni a Danaidák ros-
 tájával, mialatt Ausztria is oly drága perceket vesz-
 tett életéből; új milliárdokkal szaporítani államadós-
 ságait, melyekben épen ő fúlna meg; és egyszer-
 smind elzárni magától, és nem csak egy rövid vagy
 hosszabb háború idejére, hanem előreláthatólag
 örökre, ipara és kereskedése előtt azon piacot, me-
 lyet számára a béke, a kiegyenlítés, az érdekközös-

ség biztosított? Azt hiszitek-e, hogy Lajtán túli testvéreink oly vakok a politikai combinációk terén, hogy át ne látnák, miszerint egy élethalálharc a szövetséges birodalom két fele közt nem csak nekünk, hanem nekik is, nem csak nem gyümölcsözhet, hanem hogy annak eredménye e közbirodalom vég felbomlása lenne, melynek következtén Magyarország ugyan szétmállanék, de Ausztria sorsa viszont egy zsarnoki, mert katonai, birodalomhoz adnaxiója lenne? Hogy át ne látnák, miszerint az egyetértés által legszebb virágzásra képes, sőt már is egy még nem létezett virágzásnak indult államszövetség romjain ellenséges népek ütnék fel táborukat? — Ó tudjátok ti azt, hogy a Lajtán túl nem egy, harcok által utópiai célokért mindent kockáztatni kész népsereg uralkodik, hanem egy békés, szorgalma után anyagi jólétre törekvő, a műveltség áldásait becsülni tudó népesség, mely kibontakozván régi felsőségi álmaiból, baráti frigyben megóhajtja tartani és gyarapítani amit bír; mely ezért velünk kezét fogva megvonná támogatását oly hatalomtól, mely a mindkét felől drágán megvásárolt szövetséget veszélyeztetni kedvet éreztetne. Ó tudjátok ti azt, — mert hiszen a ti vezérteknek nem csekély az érdeme épen abban, hogy Ausztria népei is szabadok és alkotmányosak — hogy Ausztria szabadságában és alkotmányában bírja a mi sza-

badságunk is egyik legerősebb biztosítékát. Hirdette Ő azt egykor nyíltan és hatalmasan, azon nemes önzéssel, mely midőn magáról gondoskodik, mást is boldogít; s ha mégis Ő azon műnek, melynek alapját maga vetette meg, s mely dicsőségének fő címe, mind a két részt biztosító és boldogító voltát most számba nem veszi, fájdalommal kell felismernünk az emberi nagyság mulékonyságát, fájdalommal látnunk, hogy ily kebelben is fészket verhet a véres gyűlölet, a feledni nem tudó bosszú, s a mindennél erősebb hiúság; látnunk mint vakíthatják el e sötét daemonok a lángeszt is, mint ölhetik el magát a honszeretetet, melyből semmi sem maradt meg a régi szép szavakon, a nagyhangú phrasisokon kívül, melyek bár most is mézzel kent ajkáról áradoznak, mégis csak azon a legszentebb érdekekről megfélelkező óriási önzést fedik el, mely saját énjét a haza boldogulása s ennek öszvesjövője fölibe emeli.

Igen is, a párizsi levél szerzőjének nemzetország is csak arra kell, hogy az oly könnyen elhódítható sokaság mindig kész eszköz legyen megrontására azon műnek, melyet maga alkotott, de más vívott ki és biztosított e sokat túrt, és csak mérséklete és elhűsége által erős nemzettől támogatva, a hazának.

Szép szó az is, s nem is egyéb, hogy „a rendnek, a személy- és vagyonbiztonságnak is legsikeresebb örfje a nemzetörség, mert azt magának a népnek oltalma alá helyezi“. Köz veszély idején állhat az; de hogy akkor is eléggé megfelel e célnak egy rögtönzött nemzetörség, vagy helyesben polgári örség, épen az 1848-ban rögtönzött nemzetörség bizonyítja : ellenben normális, egészséges életében az államnak, a népnevelés s az ez által költött és táplált közérzület és közerkölcsiség biztosabb oltalom; rendészeti kihágások megelőzésére pedig minden jól szervezett állam teremt és tart fenn oly állandó orgánumokat, melyek jobban is felelnek meg az említett célnak: a közrendészet is szak, mesterség lévén, melyet tanulni és gyakorolni kell, melynek üzésére bizonyos rétegek tapasztalati ismerete, sajátóságos ügyesség, találékonyság, s a megedzés oly neme kívántatik, melyet sem az iskolában, sem a műhelyben nem teszünk sajátunkká; de hasonlíthatatlanul olcsóbbak is, olcsóbbak a mindenek felett drágább időnél, mit a közbiztonság megörzése a munkás polgártól elvon, azon időnél t. i., mely különben nem csak munkára, hanem önképzésre is fordítható — hogy a demoralisátiót, az erkölcsöket és háziasságot fenyegető veszélyeket ne is említsük, melyekről csak annak nincs fogalma, ki a nemzetörséget decretálta ugyan, de maga soha

nemzetőr nem lévén, a nemzetőri életet színről színre nem is esmerheti.

Mind ez oka, hogy e dicsőített institúció függesztését ellenvetés nélkül decretálta a 67 - ki törvényhozás addig, míg azt a szervezés alatt levő honvédrendszer végkép feleslegessé teendi; aminthogy az erről azóta készült törvényjavaslat annak teljes eltörlését ki is mondta.

XII.

Vannak ezeken kívül néhány pontok, melyek ideiglenesek voltak, amennyiben egyedül 48-ban fennállott, s ezért múltékony viszonyokra vonatkoztak. Ilyek az új kormányrendszert inau guráló III. törvény 20—2 5. pontjai, melyek t. i. az 1847-ből fenmaradt Cancellaria, Helytartó Tanács és Udvari Kamara egyéneinek akkori elhelyezéséről az új kormánytestületekben intézkednek; s ilyen a XXVIII. te., mely István nádorra úgy „mint O Felségének az országból távollétében teljhatalmú királyi helytartójára“ vonatkozólag, a nádori méltósághoz kötött hivatalokról azon időre, midón a Felség az országtól távol van, akép rendelkezik, hogy Pest főispánt hatóságát egy, a többi

főispánokkal egyenlő rangú főispáni helytartóra
ruházza: ami pedig, bár az ország a nádorsá-
got ürültségben hagyta, most is az önképen
fennáll.

Lássuk most, visszaállítottak-e azon törvény-cikkek, melyek új elveket, s azokra épített új intézményeket állapítanak meg.

XIII.

Ezek közt az első és legfőbb a III. tx. ily címmel: „Független magyar felelős ministerium alakításáról.“ De azt ti sem állítjátok, hogy e cikk állandó és lényeges részeiben, életbe léptetve nincs. Mert van ministeriumunk, független minden más kormánytestülettől, s függő csak a magyar királytól s a magyar törvénytől; magyar, csupán hazafiakból álló; felelős a magyar törvényhozásnak a III: 32—36. fennálló §-ai szerint; az 5. §-hoz képest Budapesten székelő, a m. udvari minister kivételével, kit a törvény (i3. §.) a király személye mellé rendel; s végre teljes: fennállván mindazon tárcák, melyeket a 14. §. megállapított.

XIV.

De vannak e t.-cikknek, igen is, pontjai, melyeket csupán az opportunitás, melyet bővebben fejtegetni szükségtelen, s amaz átmeneti idő, hozott magával. Oda tartoznak a 2., 3., 9., 11., 17., 19., 24. és 38-dik §§-ok, melyek egy második királyt adtak a hazának az akkor élt nádorban. E rendkívüli, s minden parlamentáris alkotmányban ismeretlen, sőt lehetetlen, állást megszüntette, sőt magát a nádori méltóságot is ideiglen betöltetlenül hagyta az 1867: VII., „míg t. i. annak hatásköre a felelős kormányzat elveivel egyezőleg törvény által szabályozva nem lesz“. — Oda tartozik a III: 12, mely, midőn a király részére a ministereknek csupán megerősítését tartván fel, árnyékká tenné a kir. hatalmat, és mely egyszerűsmind úgy van irányozva, hogy az magával a logikával is ellentétben volt. Szerinte t. i. a miniszterelnök „teszi javaslatba“ ministertársait, a felség pedig „megerősíti“ azokat. Ki nem látja a hézagot a két fogalom közt? Megerősíteni csak valami létezőt lehet: aki csak „javaslatba“ van téve, mint olyan amivé javaslatba tétetik, még nem létezik, s így

meg sem erősíthető. Ekép mind a kir. hatalom és méltóság érdekében, melyet a nemzet tiszteletben tart, mind a logikáéban corrigálta, restilizálta, az 1867: VIII. e §-t, midőn a minister „előterjesztésére“ (javaslatára) a felségnek kinevezési jogát fejezi ki. — Ilyek végre a 20. 22—25. §§-ok, melyek a létezett Cancellaria és Helytartó Tanács tagjairól intézkednek. Meghaladott álláspont.

XV.

Ezekenkivül vannak a ministertörvényben pontok, melyek épen az ország közjogi és biztonsági érdekében követeltek módosítást s bővebb kifejtést. Ilyen először is az, melynek tárgya

A BIRODALOM KÖZÖS ÜGYEI.

A III: 2. nyilván elismeri ezeket, midőn a nádorra esetleg ruházott végrehajtó hatalmat „a birodalom kapcsolatának épségben tartása mellett“ kívánja gyakoroltatni. Ez nem jelentheti a pusztá személyes úniót, különben e szakasznak értelme az volna, más szavakkal kifejezve, hogy a nádor ne szakaszsa el Magyarországot a királytól, amit a törvényhozás csak akkor találhat okot decretálni, ha Abban, kit az elszakasztástól eltilt, arra

való hajlamot tenne fel — de akkor ilyennek kezébe tenné-e a kir. hatalmat? hanem jelenti azon kapcsot, mely a személyes únió folyamányául a birodalommal magával, azaz a birodalom népeivel, szükségkép kifejlett, s mely bizonyos közös és kölcsönös viszonyoknál, érdekeknél, s concrete véve ügyeknél egyébben nem állhat. De elismeri e közös ügyeket nyíltan és világosan a 13. §., melynek szavai szerint „a ministerek egyike folyvást Ő Felségének személye körül lesz, s mind azon viszonyokba, melyek a hazát az örökös tartományokkal közösen érdeklik, befolyván, azokban az országot felelősség mellett képviseli“.

Elismeri tehát e § nem csak a közös ügyeket, hanem A KÖZÖS ÜGYEK KÖZÖS TÁRGYALÁSÁT IS, midőn nem azt mondja, hogy a magyar udvari minister intézi azokat, hanem hogy azokba befoly, azokban az országot képviseli, ami más valakinek is befolyását, és másnak irányában való képviselését az országnak tételezi fel. De ez máskép sem lehet, különben ha egy magyar minister maga intézné a közös ügyeket, kirekesztetnék azok kezeléséből a más rész, melylyel e viszonyok közösek, melyet tehát azok ép úgy érdekelnek mint minket: hogy pedig e III: i3. Ausztriát ki akarta volna zárni a külügy, hadügy, az ezekkel együtt járó pénzügy, szóval a közös ügyekre

befolyástól, azt — még ha lehetett volna is, — magának Kossuth Lajosnak, s még inkább összes törvényhozásunk méltány-éretéről feltenni csak nem fogja senki! El vannak tehát a III: 2. és i3. által ismerve a közös ügyek, és el azok közös intézése is.

De melyek tehát ezen közös ügyek? — S íme itt 48-nak legnagyobb hiánya nem csak, de hibája is, mert ép e lényeges pontot elmulasztotta meghatározni. Tette tehát 67, de azzal hogy meghatározta, nem teremtette azokat, hanem ama: „*dara pacta boni amici*“ szerint, csak is részletesen és szabatosan meghatározván, elejét vette azon súrlódások, vetekedések, innen támadó elkeseredés és végre is elkerülhetetlen meghasonlás és tettleges összeütközésnek, melyek, a zavaros állapot folyamánai, a közbékét felbontandók volnának újra, valamint felbontották azt 48-ban!

Azért bántjátok-e tehát ti úgynevezett 48-asok (!?) 67-et, hogy ez a 48 által elismert, de pusztán általánosságban megnevezett közös viszonyokat meghatározta? még pedig úgy határozta meg, hogy, míg Magyarország részére a tehernek csak aránylagos, és így hasonlíthatatlanul kisebb, részét vállalta el, mint amennyi a Lajtán túli részre nehezedett, mind ezen közös ügyekre befolyást, a teljes paritás alapján, ép annyit biztosított Ma-

gyarországnak, amennyit a birodalom Lajtán túli része gyakorol ezentúl?

S e részletek pontos meghatározása által ö n-állósága Magyarországnak volna kockáztatva? Avagy biztosítottabb vala ez önállóság a 48-nak általános kifejezése által? Igen is, a zavarosban lehet halászni, t. i. szerencsés körülmények közt, s ha az erő a mi részünkön van.: de mi biztosít vala, hogy a zavarosban nem a másik fél hállójába akadand az aranyhal?

Vagy tán ezen, a 48 által elismert közös ügyek tárgyalása módjában tért el 48-nak szellemétől a 67-ki törvényhozás? Lássuk!

48 egy személyre, még pedig egy minis-ter re bízta a közös ügyekben „képviseletét“ az országnak, ki ugyan felelősség alatt fogott „befolyjni“ azon ügyek (NB. mások általi) elintézésébe; de — hiszi-e vajon a legkonokabb szélsőbali is, hogy ez egy embernek, a zárt ajtók megett tanácskozó (ausztriai) ministertanácsban hangoztatott, még oly határozott és erélyes, de mégis csak egy szavazata hazánk érdekeinek képes volt volna csak némi biztosítékot nyújtani? Másfelül képzelhetni-e egy embert, ha a legmélyebb belátással bír is, eléggé képesítettnek is arra, hogy azon soknemű szakkérdésekben, melyek a közös ügyek részleteit alkotják, az ausztriai tanács mindannyi szakbeli ca-

pacitásaival győzedelmesen megmérkőzhessél? Sőt fogtok-e találni ministert, ki felelősségét egész kiterjedésében komolyan vevén, bár hány szakférfi tanácsossal támogattatik, ily megoldhatatlan feladásra vállalkozzék? Nem látjátok-e be hogy e III : i3. lehetetlenséget decretált? Tagadhatjátok-e hogy a legjobb esetben is, ha t. i. „a birodalmi kapsot mint őszinte 48-asok fenn akarjátok tartani“, a házi béke csak a tényleges alárendeltség árán volt volna fentartható?

Ellenben 67 egy titkos ministeri tanácskozmány helyébe, melyben egy magyar, még pedig kormánytag, ült volna, két szorosán alkotmányos státustestületet alkotott, melyek egyike, a delegátiók, a birodalom két részének választott megbizottaiból áll, másika, mely mint végrehajtó ez ügyek vitelére van hivatva, t. i. egy közös ministerium, mely Magyarországnak nem kevesbbé felelős, mint a birodalom nyugoti részének, s mely ha ma egy magyar sem volna is benne, holnap a magyar elem abban többségben lehet: de melyben a nemzetiség nem is bír jelentéssel, miután a közös ügyek nem kizárólag magyarok, de egyszersmind nem kevesbbé ausztriaiak mint magyarok. És 67 oly institútiót állított egy személy helyébe, mely, ha isten e birodalmat fentartja, még nemzetiségünk emelésére is hatni fog múlhatatlanul,

azt eredményezvén, hogy nyelvünk Ausztria státusemberei közt is terjedni fog úgy, mint más nyelvek, egyéb érdekek tekintetéből, tanultatnak általok *). Azonban ez institúció kiszámíthatlan horderejét fejtegetni nem feladatunk itt, hol csak az volt kimutatandó, mikép a 48 által elismert közös ügyek tárgyalása épen az egyenjogúság s egyszerűsmind mindkét fél önállósága —, valamint a közös egyetértés, béke és virágzás érdekében létesült.

XVI.

„Ausztriának is kivívta a parlamentáris felelős kormányt!“ S itt emlékezzetek vissza Kosuth Lajosra, ki első mondta ki hogy a magyar alkotmánynak nem lehet erősebb biztosítéka, mint ha Ausztria is alkotmányt nyer; s hogy azt az 1848. mart. 4-kei adresse is elismerte. S az 1848. év hozott is Ausztriának alkotmányt, de milyet? — Olyat, mely a közös ügyeket, tehát a mi ügyeink egy részét is absorbeálta, mert ezekre teljesen monopolizálta az intézkedés hatalmát. A mi egyetlenegy emberünk (m. udv. minister) csak engedőleg bírt abban befolyást: hogy döntöt-e, miután vétója nem

*) Sőt már is vannak biztos ily értesüléseink.

volt s nem lehetett, meritek-e állítani? Sőt, legyünk őszinték, ő abban, ha megjelent volna, a maga „befolyásával“ igen szerény tartományi képviselő szerepét fogott játszani! S ím ez a 48-ki ausztriai ministerium, a maga függetlenségében Magyarországól, fellázadott Magyarország ellen!

Ellenben 67 Ausztriának ép oly területi alkotmányt eszközölt, milyent Magyarországnak vívott ki; oly ministeriummal, mely a közös ügyekre ép úgy nem bír közvetlen befolyással, mint a miénk nem: de bír a két országgyűlés, megbízottjai által, kiknek többsége intézi azokat egy közös, s azért neutrális orgánus, a közös ministerium, által. S így 67 egyszersmind azon biztosítékot szerezte meg alkotmányunknak, melyet Kossuth is elismert annak, de kivívni szerencsés nem volt.

Vissza van tehát 48 e részben is állítva nem csak, hanem egyszersmind oly biztosítékkal körülvéve 67 által, mely békét, egyetértést, virágzást eredményezett már eddig is:

míg a kifejtetlen 48-nak természetes következése háború, meghódíttatás és megáláztatás lett.

XVII.

A más főfő pont, mely 48 által csak érintve, csak megnevezve volt, és csak 67 által fejtetett ki,

A HONVÉDELEM

nagy ügye. 48 t. i. a III : 14. g)-ben megnevezi a honvédelmet, mint a ministerium egyik osztályát, de azon túl ez ügyről egy hanggal sem emlékezik.

Hogy alatta nem a „hadügy“ értetett, világos abból, hogy a katonai ügy nem a honvédelmi minister tárcájához soroztatott; sőt a III: 8. a hadügyet, vagy is „a magyar hadseregnek“ ügyét világosan az udvari minister ellenjegyzése mellett tartja fenn a felségnek, még pedig kifejezett hivatkozással „a i3. §-ra“, mely így szól: „mind azon viszonyokba, melyek a hazát az örökös tartományokkal közösen érdeklik“, az udvari minister „folytatja“, s azokban az országot „felelősség mellett képviseli“. A hadügy tehát világosan a közös ügyek közé soroztatik, mely a magyar udvari minister befolyása mellett ugyan, de az ausztriai hadügyminister által kezeltetett döntőleg: a magyar udvari ministernek nem hagyatván fel egyéb mint a

Magyarországot néző katonai dolgokban az ellenjegyzés — mi szerint, valljuk meg őszintén, a magyar felelős (!) udvari miniszter ez esetben az ausztriai hadügyminiszternek — expeditora volt. Azért választja el a III : 6. a katonai (hadügyi) és a honvédelmi tárgyakat, mely utóbbiakat azonban e §. is meghatározatlanul hagyja.

Ellenben 67 világosan meghatározza a hadügyet, azt közös ügynek jelenti ki, s mint közösnek közös és valósággal alkotmányos tárgyalását biztosítván, azt egy, Magyarországnak is felelős, valóságos, és közös hadügyminiszter alá rendeli. A 68-ki törvényjavaslat pedig, melynek sanctiója minden órán váratik, a 48 által csak megnevezett „honvédelmet“ teljesen kifejti, egy magyar nemzeti honvédsereget teremt meg, a m. honvédelmi miniszter alá rendeli, még annak mozgósítását is a honvédelmi miniszter ellenjegyzésétől —, a magyar korona országain kívül is alkalmazhatását pedig magának a törvényhozásnak külön intézkedésétől teszi függővé.

67 tehát egy külön magyar honvédsereget teremt, mit 48 tenni elmulasztott, miután a III :8-ban megnevezett „magyar hadsereg“ alatt csupán a közös hadsereg magyar ezredei és századai értetnek, melyeket a közbirodalom érdekében 67 is fentart.

És így, míg 48 törvényileg is függővé tette hazánkat a közös ügyek terén Ausztriától: épen 67 tette azt függetlenné, midőn Magyarországnak alkotmányos és a paritás elvén egyformán döntő befolyást biztosított;

s míg 48 honvédelmi ministert decretált honvédség nélkül*) — mert itt törvényről van szó, nem a szomorú szükség által 48-ban teremtett tényekről, addig épen 67/8 teremtett valódi honvédséget, mely mellett a Kossuth úron kívül úgy hiszem senkinek sem kellő nemzetőrség teljes megszüntetését senki sem fogja siratni.

XVIII.

Még az

ÁLLAMTANÁCS

után kérdezősködhetnék valaki, melyet a III : 19 decretált. Hol van ez? — Pedig ezt még a feje-

*) Az ellenzéknek éclapjai gr. Andrássyt mint honvédség nélküli honvédelmi ministert kigúnyolták. Helyesen, csakhogy gr. Andrássy helyett épen a 48-as honvédelmi ministert kellett volna. A 68-kinak lesz honvédsége. Az ellenzéki sajtó itt, mint többször, tudományának és megkülönböztető ítéletének egyformán adta fényes tanúságát. — Ne említétek a 48-ki ministert. Azt, nem a törvény értelmében, hanem factice hadügy-ministerré tették, amié Magyarországnak a 48-ki törvénykönyv szerint nem volt. De akkor nem volt közös, tehát magyar-ausztriai, hadügyminiszterünk. Most pedig van.

delem személyes jelvényein is felakadó s irántok interpellálgató ellenzék sem sürgette, sőt csak fel sem említette még. Különben ez, valamint 48-ban csak azért állítatott fel, hogy a ministeriumokba be nem sorozható udvari tanácsosoknak hely jusson (v. ö. III : 22); úgy csupán értekező, tanácsadó testület fogott lenni, határozó, döntő hatóság nélkül: egy segéd-institúció, mely, van vagy nincs, a felelős ministeri rendszer természetét nem alterálja. Egy ilyennek „állandó elrendeztetését“ a III: 19 a legközelebbi (tehát 48-ki pesti) országgyűlésnek tette kötelességévé, mely azt, úgy látszik, szükségtelennek tekintvén, nem teljesítette. Talán felfogja e fonalat az új kormány. Res in saluo est — mert eltörölve elvileg nincs.

XIX.

A 48-ki IV. törvény a régi rendi alsó táblát átalakítja, azt a képviselet alapjára fektetvén. Ez teljesen életben lévén, nincs róla egyéb mondani valónk, mint hogy a 6. §. a nagy státustestületek egyensúlyát megszünteti, midőn az 5. §-ban kifejezett felségi jogot illusóriussá teszi, s az országgyűlésnek jogot ad magát, amikor tetszik,

permanenssé tenni — mihez minden modern alkotmányban analogont hiába keresnénk. Ennek maradnia nem lehetett, azt a 67 : X. igen természetesen eltörölte.

XX.

A 48 : V., vagyis a választó-törvény, bár ideiglenesen, de minden lehetséges részeiben áll. Mondom: lehetséges részeiben — mert annak a kapcsolt Részekre és Határörvidékekre kiterjedő (53—55) §-ait a tények hatalma legott kezdetben felfüggesztette, s ezek 48-ban is már úgy nem léptek életbe, mint 65/7-ben nem; s még is jelen országgyűlésünket csonkának és illetéktelennek a dúlok sem jelentették ki*). Erezték tán, hogy e csonka (?) országgyűlés nélkül fórum sem léteznék, mely az életbe nem léphetett pontok iránt az illetőkkel csak értekezessék is.

*) Ezen is túl vagyunk nagy részt azon nagy nap óta, melyen az elszakadt testvér - népek visszacsatlakoztak ismét az anyaországhoz: azon nap óta, melynek a népek történetében párja nincs. — A Határvidékekre még visszatérünk.

Jő még egész sora a köz- és magánjogi törvényeknek, melyek mind létesítve vannak.

XXI.

Így a VI. és VII. szerint a Partium és Erdély adnectálva vannak.

A VIII. által decretált közös teherviselés életbe léptetett.

A XI. által eltörölt uriszék többé nem létezik.

A XIII. regisztrálja az egyházi rendnek a tizedről lemondását.

A XIV-ben elrendelt felállítása egy országos hitelintézetnek az időközben létesült földhitelintézet és egyéb pénzüzetek által feleslegessé vált.

A XV. t.-cikk által kimondott eltörlése az ősiségnek végre volt hajtva még a német kormány által. Az általa szükségessé vált polgári törvénykönyv pedig, köz tudomás szerint, munkában van.

A XVIII. cikkben foglalt sajtótörvény, egész kiterjedésében, életbe lépett.

A XIX-ben rendelt egyetemi tanszabadság még a német kormány által behozatván, s tetteleg fennállván. csak annak törvényes formulázása van hátra.

A XX. t.-c. által követelt vallástörvény is megalkottatott, kiegészítve egy népiskolai törvény által.

A XXI. t.-c., mely a nemzeti színek és ország címerét jogaiba visszahelyezi, teljesen áll.

De a tengeri kerületről szóló XXVII. t.-c. végrehajtását még azon események tették lehetetlenné, melyek még a 48-ki kormány alatt jöttek közbe. Amit 48 még fegyverrel sem bírt kivívni, az most békés egyezkedés tárgyául van szőnyegen; s bízunk benne, hogy az mind e koronái területnek mind a magyar koronának megnyugvására el fog intéztetni.

XXII.

Íme tehát a visszaállított 48.

Minden nagy elvek, melyeken az alapszik, állanak; mind azon lényeges institúciók, melyek ez elveknek életét biztosítják, létesítve vannak; számos, a közelebbi (1848-ki pesti) országgyűlésre részletes kidolgozás végett áttett pontról a törvények megalkotvák, s mint láttuk, oly módon, hogy általok épen 48 bővebben kifejtve, állami önállásunk új biztosítékokkal körül van véve; végre, mik a jelen kormány által vagy nem készültek el, vagy a törvényhozás által végleg még nem tárgyalattak, már csak idő kérdésének tűnnek fel. Valamint a 48-ki kormány a közbe jött események hatalma által gátolva, nem teljesíthette azon megbízatásait: úgy a jelen kormány is fennállása rövid ideje alatt, valljuk meg, mindent befejezni nem bírt. Ugyan is e rövid másfél évben az öszves közigazgatást át kellett alakítani, a dualismusból folyó teljes különválasztását

a századokig központosan igazgatott ügyeknek részünkre jogosan, a túlsó részre nézve méltányosan keresztülvinni, a közös ügyeknek az új törvény szerint közös adminisztrációját inaugurálni, a magyar állam első budgetjét elkészíteni, számos törvényjavaslatokat kidolgozni s a törvényhozásnál keresztülvinni, melyek némelyei az új állapotok folytán szülemlett új kérdéseket intéztek el, számos másokat előkészíteni, s mind ezek mellett a közigazgatást folytatni, melynek egy óráig sem szabad fennakadnia: — vajon vádolható-e a jelen kormány, ha mind azon törvényjavaslatok, melyeket a 48-ki törvénykönyv a legközelebbi országgyűléstől várt, vagy készen, vagy végig tárgyalva még nincsenek? De mind e még függőben levő részletek nem teszik 48-at; s az ellenzék hazafiságától s méltányló belátásától függ, hogy indokolatlan és meddő interpellációk, úgy fontos dolgok huzavonása abbanahagyásával, az ügyek gyorsabb menetelét lehetségessé tegye.

XXIII.

Midőn azonban ezeket teljes meggyőződéssel és örömmel constatáljuk, két dolgot nem lehet befejezésül hangosan nem sürgetnünk. Az egyik:

ERDÉLY ÜGYE.

Erdély uniálva van, Erdélynek ott ülnek képviselői az alsóházban: s mégis Erdély nem érzi hogy uniálva van. Ha Erdélyt megnyerni, ha megmenteni akarjátok, elé mielőbb, s ma inkább mint holnap, az Erdély teljes közigazgatási bekebelezését eszközöző törvénnyel. Nincs veszteni való perc. Vannak dolgok, melyek egyebek felett szilárd elhatározást, erőt és gyorsaságot követelnek. Erdély még mindig a Schmerling kormányzéke s a Bach törvényei alatt nyög. Nem részesül Magyarország szabadságában. Az ellenséges elemek vezérei a kérészt félelemnek, tanácstalanságnak magyarázván, elhitetik az oláh néppel, hogy az únió nem létezik, „mert a császár nem engedi azt végrehajtani“; hogy a magyar kormánynak nincs hatalma Erdély s annak „fő népe“ az oláh felett: s így tekintete sincs; a Dáco-Románia melletti izgatás javában foly, Erdély s egy darab tiszai Magyarországnak elszakasztása az anyaországtól a közel jövőben kilátásba helyeztetik Igenis, odáig jutott e cunctáció mellett a dolog, hogy a veszély érzetében a magyar, a székely, sőt a messzebb látó szász is, szóval Erdély összes míveltségi népessége intőleg, esengve tekint a kormányra fel. CAVEANT CONSVLES NE QVID RESPVBLICA DETRIMENT! CAPIAT! e komoly intés szól minden

szemből: e néma kiáltást hallgassátok meg. ne a hivatalos és félhivatalos tudósításokat egyedül; őrizték meg e gyöngyét sz. István koronájának, mely már is ingadoz, s ki fog válni foglalványából, ha azt bátor és erős kézzel nem siettek mielőbb megszilárdítani.*)

XXIV.

De végül

A HATÁRŐRVIDÉKEK

kérdése sem szenved többé haladékot, mely, míg megoldatlan lesz, a 48 által minden magyar-birodalmi polgárnak biztosított jogegyenlőség sem lett valósággá. Ismerjük azon nehézségeket, melyekkel ez intézmény eltörlése bizonyos oldalról jár; de bízni akarunk gróf Andrássy diplomatikai körültekintése és ügyességében, hogy a horvát kiegyezkedésben tett ígéretét beváltva, ezt is a törvény, az igazság s az öszves magyar birodalom érdekében szerencsésen megoldandja. Lehet, hogy a Határvidék fentartása bizonyos helyt, be nem vallható okokból, szükségesnek tartatik: de meg vagyunk győződve, hogy Akitől az vég elemzésben függ, valamint erősen hiszszük — minden tartalékgondolat nélkül fogadta el 48-at, e kérdést is egyedül

*) Ez is megtörtént, míg e lapok nyomattak.

a haza, s mondjuk ki, a közbirodalom érdekében, fogja elintézni. Igenis: ha azon viszonyok léteznének még a délkeleten, melyek közt ez intézmény támadt, ha igazságos nem is, legalább hasznos lehetne annak fentartása: de Kelet-Európa jelen conjunctúrái közt félek, ne legyen az kétélű karddá, s ne bánják meg, trop tárd! annak szószólói, kik a jövőben is vak eszközt reménylenek bírni benne. Horvátország kiáltja nektek: Szabadítsátok fel őket a katonai iga alól, s tegyétek a haza polgáiraivá! Ezt kiáltja Magyarország; ezt kívánja az összes magyar-ausztriai birodalom érdeke: mert — van-e ember, ki a keleti kérdés megindulása percét és helyét meghatározni képes?

Igenis, az égő kérdések közé lépett ez is. Az 1865/8-ki törvényhozás eleget tett arra, hogy a történet bírószéke javallatáról bizonyos legyen: de műve mind addig csonka és biztosítatlan marad, míg az erdélyi és határvidéki kérdés 48-nak szellemében végleg megoldva nem lesz. Még ezt! s minden igazságos hazafi, készséggel elismerendi, hogy 48 nem csak elvben, hanem tetteleg is, teljesen végre van hajtva!